

Xocalı soyqırımından 30 il keçir. Hələ də bu qanlı faciənin üstü açılmayan, gizli qalmış məqamları çoxdur. Bir çox suallara hələ də cavab tapılmayıb. Hələ yüzlərlə insanın taleyindən heç bir soruq yoxdur. Xatırladaq ki, 7 minə yaxın əhalisi olan Xocalı Xankəndindən 10 km cənub-şərqdə, Qarabağ dağ silsiləsinin ətəyində və Ağdam-Şuşa, Əsgəran-Xankəndi yollarının üstündə yerləşir. Qarabağdakı yeganə aeroport da Xocalıdadır. Ermənilərin Xocalıya əsas maraqları da onun əlverişli strateji mövqeyə malik olması ilə əlaqədar idi.

Qanlı faciədən sonra, uzun illər boyu belə bir sual həmişə məni düşündürüb: Xocalını və xocalılları xilas etmək mümkün idi?! Mümkün idi, fəqət... Həmin vaxt respublikada ictimai-siyasi sabitlik ciddi şəkildə pozulmuş, hakimiyyət demək olar ki, tamamilə öz yerindən oynamış, prezident üsul-idarəsi iflic vəziyyətinə düşmüş, parçalanma, anarxiya, qanunların işləməməsi, ən əsası isə hakimiyyət uğrunda gedən çarpışmalar Qarabağda baş verən hadisələri daha da sürətləndirdi.

Hadisələrin şahidi kimi tam əminliklə deyə bilərəm ki, Xocalıda əhali tam köməksiz qalmışdı. Yalnız Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı Əlif Hacıyevin başçılıq etdiyi "OMON"çular, yerli özünümüdafiə dəstəsi və yeni yaradılmış milli ordunun bir taqımı erməni hərbi birləşmələrinə qarşı qeyri-bərabər şəraitdə döyüşürdü. Xocalı erməni kəndlərinin əhatəsində qalsa da, Əsgəranla Xankəndi arasında məğrur dayanmışdı. Xocalıya görə ermənilər çox əl-qol açma bilmirdilər. Dinc əhali isə bütün məhrumiyətlərə dözürdü. Xocalı 1991-ci ilin əvvəllərindən hər tərəfdən mühasirəyə

alınmışdı. Yollar tamam kəsilmiş, ümid hava yoluna qalmışdı. Onu da ermənilər hər vaxt atəşə tuta bilirdilər. Bir neçə helikopter və "AN-2" təyyarəsi ermənilər tərəfindən vurularaq məhv edilmişdi. Həmin illər ərzində Azərbaycan hökuməti tərəfindən Xocalının müdafiəsi üçün ciddi bir iş görülmədi. Və bütün rəhbərlər də açıq-aydın bildirdilər ki, Xocalı mühasirədədir.

O ağır vaxtlarda "Qarabağ" qəzetinin müxbiri kimi, həmkarlarımla birlikdə demək olar ki, günəşini Xocalıda olurduq. Həyəcan dolu xəbərləri qəzetdə dərc edirdik. Həmin gərgin günlərdə öyrəndik ki, şəhər rəhbəri naməlum istiqamətə getmiş və sonra yenidən ora qayıtmış, o cümlədən milis şöbəsinin rəisi, prokuror, icra aparatının məsul işçiləri, idarə və müəssisələrin rəhbərləri və digər cavabdeh şəxslər Xocalını tərk etmişdilər. Orada yalnız şəhəri tərk edə bilməyən imkansız adamlar, xəstələr, uşaqlar qalmışdı. Açıq görünən nə idi?! Dinc və köməksiz insanların taleyi üzərində hakimiyyət uğrunda oyunlar gedirdi. Həm də Xocalıda öldürülənlərin və yaralananların statistikasına nəzər sa-

Qisas qiyamətə qalmadı

Bir şahidin gördükləri, eşitdikləri və düşüncələri

landa bir daha aydın olur ki, onların arasında rəhbər işçilərdən birçə nəfər də yoxdur.

Yuxarıda qeyd etdiyim kimi, bu sətirlərin müəllifi Xocalı hadisələrinin canlı şahididir. Xocalıya sonuncu vertolyot 1992-ci il yanvar ayının 28-də enib. Şuşa səmasında mülki helikopterin vurulması, helikopterin içindəki 47 nəfər azərbaycanlının həlak olması ilə şəhərlə hava əlaqəsi də kəsildi. Yanvarın 2-dən şəhərə elektrik enerjisi də verilmirdi. Xocalıların ancaq öz qəhrəmanlıqları və şəhər müdafiəçilərinin cəsurluğu sayəsində yaşayır və müdafiə olunurdular.

1991-ci ilin sentyabrından 1992-ci il fevralın 25-nə qədər ermənilər Dağlıq Qarabağdakı bütün Azərbaycan kəndlərini oda qalayaraq boşaltdılar. Cəmi beş aya Qarabağın dağlıq hissəsindəki dədə-baba yurdlarından, İmarət-Qərvənddən, Kərkicahandan, Cəmillidən, Meşəlidən, Qaradağlıdan, Malibəylidən, Quşçulardan, Kosalardan, Nəbilərdən, Xocalıdan və başqa kəndlərdən qovulan dinc əhəlinin harayını respublikanın o vaxtkı rəhbərləri eşitmədilər. Xocalıda ermənilərin mühasirə halqası get-gedə daralırdı. 1992-ci il fevralın 25-i çox gərgin keçdi, Xocalıdan təzadlı xəbərlər gəlirdi, şayiələr yayılırdı. Onu da de-

yim ki, Xocalı ilə yeganə əlaqə Ağdam-Xocalı arasındakı rabitə əlaqəsi idi.

Xocalıya hücum hazırlıq fevralın 25-də axşam 366-cı alayın hərbi texnikasının döyüş mövqələrinə çıxması ilə başlanıb. Şəhərə hücum toplardan, tanklardan, "Alazan" tipli raketlərdən 2 saatlıq atəşdən sonra başlanıb. Xocalıya üç istiqamətdən hücum aparıldığından əhali Əsgəran istiqamətində qaçmağa məcbur olub. Tezliklə aydın olmuşdur ki, bu məkrli hiyləmiş. Naxçıvanik kəndi yaxınlığında əhəlinin qarşısı erməni silahlı dəstələri tərəfindən kəsilmiş və onlar gülləbarana tutulmuşlar. Qanlı aşırımlarda və meşələrdə zəifləmiş, taqətdən düşmüş insanların çox hissəsi məhz Əsgəran-Naxçıvanik istiqamətində erməni silahlı dəstələri tərəfindən xüsusi qəddarlıqla öldürülmüşdür.

Lakin qisas qiyamətə qalmadı. 2020-ci ilin sentyabr ayında başlayan və 44 gün davam edən Vətən müharibəsində Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə müzəffər Azərbaycan ordusu işğalçı Ermənistanı məğlub edərək bütün şəhidlərimizin qisasını aldı və torpaqlarımızı düşmən tapdağından azad etdi.

Salman ALIOĞLU,
"Respublika".